

ГЛОБАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті проаналізовано соціальні причини глобалізації та постмодернізації сучасного суспільства, їх вплив на модель правового регулювання діяльності держави. Розглянуто основні шляхи впливу глобальної комунікації на національну свідомість члена українського суспільства.

Ключові слова: постмодернізація суспільства, модель, інформаційні ресурси, глобалізація, транскультурний феномен, соціокультурні відмінності.

I. Вступ

Сучасні суспільства являють собою полікультурні утворення, певний "симбіоз універсумів відмінностей", що складається із традицій, релігій, ментальностей, форм життєвого досвіду тощо, котрі перетинають одне одного та співіснують водночас. Зазначене спричинює ускладнення з комунікаціями осіб, що мають такі відмінності. При цьому труднощі наявні в комунікаціях як між окремими суб'єктами, так і між державними інституціями (як об'єктами впливу) та населенням (суб'єктами). Особливо загострюється ця проблема в контексті сучасних глобалізаційних процесів, в яких кроскультурні відмінності набувають граничних форм.

Аналіз проблемного поля, що породжується впливом глобалізації на всі сфери суспільного життя, є актуальним, оскільки дискурс глобалізації фокусується на умовах сучасної постмодернізації цивілізації, з усіма негативними явищами та процесами з цим пов'язаними. Державне управління в цьому контексті має вирішувати одночасно два завдання: підтримувати інтегративність (відкритість) національного інформаційного простору та забезпечувати соціокультурну ідентичність нації, яка в умовах постмодернізації суспільства "розмивається" внаслідок низки соціокультурних, економічних та інших причин. До того ж глобальні комунікації, пов'язані з урахуванням різних транскультурних феноменів, що спричинені взаємодією національної культури з результатами інформаційно-технологічної революції (стрімким поширенням інформаційних технологій), міграцій населення, культурними та політичними взаємодіями тощо. Однією з основних причин активізації глобальних комунікацій стало сучасне явище консьюмеризму, яке набуває поширення в ході постмодернізації суспільства. Зазначене явище зумовлює прагнення до інкорпорації з метою доступу до рівних можливостей споживання.

Аналізуючи соціальні причини глобалізації, доцільно звернутися до праць німецького соціолога У. Бека, згідно з яким глобалізація – це всі ті процеси, завдяки яким народи світу інко-

рпуються у єдине світове суспільство, "глобальне суспільство" [1, с. 284]. Цим процесам сприяють багато чинників, зокрема постмодернізація світового суспільства з розмиттям меж соціальних спільнот, індивідуалізацією тощо. Очевидно, що зазначені процеси зумовлюють, з одного боку, поширення глобальних комунікацій, а з іншого – необхідність захисту інформаційного простору держави з метою збереження національної соціокультурної ідентичності. Вирішення зазначеної проблеми вимагає теоретичного осмислення.

Доцільно розпочати із визначення загально-го підходу до моделі державного управління. Така модель – модель нормативно-правового регулювання діяльності держави, яка сформульована в Конституції, законах та інших документах, а також виражена в них нормативна модель державного і суспільного життя, що підлягає реалізації через державне управління. Ця модель набуває реального значення за умови, коли вона дійсно стає орієнтиром, фактором і складовою свідомості, поведінки та діяльності людей. Для надання дієвості нормативно-законодавчим актам необхідно виробити певний механізм забезпечення їх практичної реалізації [2, с. 123]. Враховуючи той факт, що на сьогодні соціальна свідомість українців є досить різноманітною, виникає процес її подвійної інкорпорації. У першу чергу, він пов'язаний із необхідністю об'єкта управління наблизити соціальні інтереси та цінності суб'єктів управління до певної єдності (принаймні з метою надання моделі державного управління реального значення). По-друге, глобалізаційні процеси трансформують свідомість суб'єкта до усередненого "члена глобального суспільства" – нівелюючи, при цьому, реальні управлінські можливості національної моделі державного управління

Зазначимо, що внаслідок загального процесу постмодернізації суспільства процеси глобалізації та модернізації постійно інтенсифікуються. Однак, надмірна інтенсивність розвитку постмодерну (та відповідних трансформацій) спричинює суспільний конфлікт, який виявляється у феноменальній реакції національної свідомості. Такий конфлікт виявляється в тому,

що в окремих країнах відбувається спроба штучного переходу від постмодерну до суспільства примодерну (що виявляється у поверненні смертної кари, введенні обов'язкової шкільної молитви, забороні абортів, забороні окремих генетичних експериментів тощо). На наш погляд, зазначений феномен є результатом пошуку адекватної моделі державного управління, яка здатна вирішити одночасно проблеми інформаційного перенавантаження та захисту соціокультурної ідентичності. Ми не впевнені, що така модель є об'єктивним результатом історичного процесу та вважаємо, що існує можливість у створенні моделі державного управління інформаційними потоками, яка навіть в умовах глобалізації адекватно забезпечуватиме збереження національної свідомості та національних інтересів (хоча при цьому ми усвідомлюємо, що поняття "нація" в процесі постмодернізації також нівелюється).

У новітній західній соціології аналізу різних аспектів глобалізації присвячено праці І. Валерстайна (світ-системна парадигма), Н. Лумана, У. Бека (ризикологічна парадигма), Л. Склера, Р. Робертсона, Е. Гіденса та інших учених (моделі глобального суспільства), М. Маклюена, П. Бергера та ін. (моделі глобальної культури). У цілому глобалізація одними вченими оцінюється як об'єктивний процес, інші під глобалізацією розуміють втілення у життя політичної програми неоліберальної економіки.

У вітчизняній науці проблеми глобалізації, її наслідків для постсоціалістичних країн розробляються П. Кутуєвим, Б. Нагорним, А. Ручкою, В. Танчером, А. Толстоуховим та іншими соціологами, філософами й фахівцями в галузі державного управління.

II. Постановка завдання

Оскільки сучасні суспільства епохи постмодернізації являють собою таку соціокультурну систему, що включає різноманітні культури, етнічні групи, організації та рухи, які поступово розвиваються, паралельно виходячи за межі національних кордонів, а транскulturація є символом відкритості полікультурного суспільства у сучасному гетерогенному світі, то метою статті є пошук моделі державного управління, здатної забезпечити соціокультурну ідентичність та одночасно стати складовою свідомості людей для забезпечення ефективного функціонування держави як соціального інституту.

III. Результати

Аналізуючи загальні механізми державного управління, необхідно визначити, що дієвість його впливу на соціальні процеси (особливо в інформаційній сфері) є принципово різною. Відповідно різним буде їх вплив на соціальні практики та соціальну свідомість об'єктів державного управління.

Уваги заслуговує аналіз механізмів державного управління, що впливає на інформаційну сферу в контексті забезпечення за його допомогою відповідності національного інформа-

ційного простору – глобальному із забезпеченням виконання останнім покладених на нього функцій. Український дослідник О. Федорчак до основних механізмів державного управління зараховує такі:

- економічний (механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю тощо);
- мотиваційний (сукупність командно-адміністративних і соціально-економічних стимулів, що спонукають державних службовців до високоефективної роботи);
- організаційний (об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління й організаційні структури, а також результати їх функціонування);
- політичний (механізми формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики тощо);
- правовий (нормативно-правове забезпечення: закони і постанови Верховної Ради України (далі – ВРУ), укази Президента, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України (далі – КМУ), а також методичні рекомендації й інструкції тощо) [4]. На наш погляд, кожен із наведених механізмів створює певний вплив на комунікаційну сферу, що вимагає наукового осмислення.

Розглядаючи економічний механізм впливу на комунікації, можна констатувати, що зазначений механізм на сьогодні спірається переважно на комерційний зиск (незалежно від форми власності об'єкта інформації). Така комерційна зорієнтованість в умовах глобалізаційної інформації має переважно орієнтацію на консьюмеризм, чим породжує ринково орієнтоване спрямування. У таких умовах вплив механізмів державного управління на діяльність ЗМІ практично залежатиме від ефективності управління банківською, грошово-валютною, кредитною, податковою, страховою, а також, частково, інвестиційною й інноваційною діяльністю. Однак, намагаючись відповідати зазначеним стандартам (вимогам), що існують у відкритій економіці для інших підприємств (в умовах глобалізації мова йде про тотальне укрупнення капіталу, в тому числі й в інформаційній сфері) втрачається національна орієнтованість. Зазначене зумовлюватиме глобалізаційну орієнтованість інформаційного потоку та негативно впливатиме на процес формування національної свідомості. Більше того, у контексті аналізу економічного механізму державного управління інформацією варто враховувати також думку українського дослідника А. Толстоухова, який зазначає, що світоустрій, створений технологічним людством (технологія в цьому контексті може розглядатися як механізм оптимізації економічних витрат), містить у собі загрози тотальної "технологіфікації" не тільки людської поведінки, а й людського світосприйняття, мислення, спілкування та стає вкрай дистанці-

йованим від світу природи. “У контексті подібного світоустрою екзистенціональна доля людини буде визначатися не грою стихійних сил природи, а його власною волею і міццю його науково-технологічного активізму. Прогресуюча технологофікація життя прискорить наближення екологічної катастрофи, нігілізму, морального релятивізму. Роль храму в технологофікованому суспільстві буде виконувати не церква, а супермаркет. Релігійне свято Різдва трансформується в транснаціональну лихоманку “консьюмеризму” – споживання. Людину тут будуть ввергати в жах не стільки природні катаклізми, скільки наслідки його власного науково-технологічного активізму... У тотально технологофікованому світі в споконвічній грі віртуальності з даностями остаточну перемогу одержитиме віртуальність” [3, с. 178–179]. Забезпечення технологофікації, описаної А. Толстоуховим, нерозривно пов'язано із глобалізацією, а відповідно, національно-орієнтована інформація не може бути генерована в звичайних економічних умовах. Більше того, різка відмова від консьюмеризської орієнтації (зокрема за рахунок державного фінансування) також не може вважатися позитивною через те, що в такому разі розриватиметься цінність інформації для споживача. Однак маючи чітку економічну політику щодо національних ЗМІ в економічній сфері можна опосередковано впливати на процес управління інформаційними потоками.

Розглядаючи мотиваційний механізм державного управління, можна констатувати, що сукупність командно-адміністративних і соціально-економічних стимулів в умовах відкритого суспільства є недостатньо дієвим інструментом для оптимізації інформаційних потоків. Від мотивації державних службовців, що задіяні в системі державного управління інформацією, вплив на самі інформаційні потоки залежить опосередковано. Більше того, за умов директивної заборони певної інформації порушуватиметься принцип свободи слова. За умов використання економічних важелів можна констатувати, що будь-яка автономна держава (державна інституція) не зможе в економічному плані подолати глобалізаційні прояви загального інформаційного потоку.

Розглядаючи організаційний механізм державного управління, можна констатувати, що на сьогодні в Україні існує потреба в його вдосконаленні, адже ефективного аналізу впливу глобалізаційної інформації на національну свідомість не відбувається. Практично не відстежуються наслідки впливу інформації певного виду на свідомість споживачів інформації. Однак створення додаткової державної інституції в цьому сенсі також недостатньо принаймні через те, що діяльність такої інституції має підпорядковуватися певній інформаційній політиці, яка в цьому сенсі має відповідати інтересам збереження національної соціокультурної ідентичності, обмеження проявів надмірного консьюмеризму та глобалізації.

У цьому контексті політичний механізм державного управління як базис для формування інформаційної політики, виходячи із соціокультурної, економічної, промислової, національної політики, можна вважати одним із ключових. При цьому, на наш погляд, доцільним є формування державної інформаційної політики як окремого механізму державного управління, який охоплює всі сфери буття та має виступати адекватним інструментом інтеграції національної соціокультурної ідентичності до глобалізаційних вимог суспільства.

Розглядаючи в цьому контексті правовий механізм державного управління, зазначимо, що інформаційний потік має бути повною мірою відповідним до існуючої нормативно-правової бази в державі. Виключення правової складової із загального інформаційного потоку можна розглядати як завдання удосконалення механізмів державного управління. При цьому засадничими принципами розбудови правового механізму має бути відповідність правових норм системі національних соціокультурних інтересів та завданням обмеження можливого негативного впливу глобалізації на національну свідомість.

У цьому контексті варто зазначити, що як політичний, так і правовий механізми не можна розглядати відокремлено один від одного. Однак їх поєднання зумовлюватиме появу нового соціального механізму, який ми пропонуємо розглядати як окремий механізм державного управління – інформаційний. У цьому механізмі сама інформація формуватиме управлінський вплив на об'єкт управління, враховуючи в ньому відповідні зміни. У контексті практичної розбудови цього механізму необхідним вбачається його базування на національній соціокультурній основі (базисі). Адже тільки єднання трьох запропонованих напрямів дасть змогу інтегрувати національний інформаційний простір до системи глобальних комунікацій без втрати (розмивання) національних соціокультурних норм і цінностей як базових факторів національної ідентичності.

IV. Висновки

Таким чином, за результатами проведених теоретизувань, можна констатувати, що глобальні комунікації створюють суттєвий вплив на національний інформаційний простір і зумовлюють увагу до розбудови національної моделі державного управління інформацією. Більше того, нами запропоновано розглядати інформацію як окремий механізм державного управління, який здатний зменшити негативний вплив сучасних глобалізаційних процесів на національну свідомість. Використання запропонованої логіки є принципово необхідним в умовах недостатньої дієвості існуючих механізмів державного управління, адже кожний окремий механізм не здатний забезпечити адекватного впливу на об'єкт управління – національну свідомість з метою її збереження. Відзначимо, що процеси постмодернізації суспільства, одним із проявів яких є глобалізація, мо-

жуть розглядатися як об'єктивні, через що запобігання їх поширенню в умовах інформаційної революції є утопічним. Однак повна відмова від діяльності щодо запобігання негативним наслідкам таких процесів ставить під сумнів доцільність існування національної моделі державного управління, що зумовлює високу актуальність цього напрямку для продовження теоретико-прикладних досліджень. У цьому контексті інформаційне управління являтиме собою процес збирання, інтерпретації й оцінювання інформації, яка є результатом глобальних комунікацій на відповідність засадам державної інформаційної політики та правовим аспектам механізмів державного управління, а також трансформація на цій основі глобалізаційних інформаційних потоків відповідно до завдань національної держави. Як уже зазначалося, загальним принципом такого управління є максимальна відповідність інформаційного потоку системі соціокультурних національних цінностей.

Основними напрямками подальших досліджень у цьому контексті має бути розробка й обґрунтування інформаційного механізму державного управління, який ми пропонуємо роз-

глядати як базовий у системі постмодернізації суспільства.

Список використаної літератури

1. Бек У. Что такое глобализация? Ошибка глобализма – ответы на глобализацию / У. Бек; [пер. с нем. А. Григорьева и В. Седелника]. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.
2. Державне управління: навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко; за ред. А.Ф. Мельник. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2004. – 342 с.
3. Толстоухов А.В. Глобализация. Владе. Екомайбутне / А.В. Толстоухов. – К.: ПАРАПАН, 2003. – 308 с.
4. Федорчак О.В. Класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] / О.В. Федорчак // Науковий вісник "Демократичне врядування" / гол. ред. д.е.н. В.С. Загорський; Львів. регіон. ін-т держ. управління Національної академії державного управління при Президентові України. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/zmist.html>.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2013.

Ядранская Е.В. Глобальные коммуникации и их влияние на модель государственного управления

В статье анализируются социальные причины глобализации и постмодернизации современного общества, их влияние на модель правового регулирования деятельности государства. Рассмотрены основные пути влияния глобальной коммуникации на национальное сознание члена украинского общества.

Ключевые слова: *постмодернизация общества, модель, информационные ресурсы, глобализация, транскультурный феномен, социокультурные различия.*

Yadranska O. Global communications and their impact on the model of government

The article deals with the important issues of our time such as the impact of globalization processes in all spheres of public life, the conditions and reasons postmodernization modern civilization, the interaction of national culture on the results of information-technology revolution, reasons of global communications and others. Determined that one of the main reasons of global communication has become a modern phenomenon consumerism that gets spread during postmodernization society. The paper highlights the question of finding a model of governance able to provide socio-cultural identity and at the same time become a part of people's minds, to ensure the effective functioning of the state as a social institution.

Identified need to consider information as a separate mechanism for state management, in order to reduce the negative impact of modern globalization on national identity.

Key words: *post modernization of society, model, information resources, globalization, trans cultural phenomenon, socio-cultural differences.*